

dakako, prostorno u ovom prikazu dopušteno). *Fylgja*, *fylgjur* (*daimôn*, *genius*) je psihički, duhovni dvojnik sa skrbničkom ulogom, "ona koja slijedi, sljedbenica", koja može napustiti osobu tijekom sna i u trenutku smrti, a njezina dominantna priroda jest animalna. *Hamr* (staroengleski *hama*) kao fizički dvojnik ostaje povezan uz tijelo sve dok se ne ostvari potpuno raspadanje trupa, i u tom smislu korespondira sa šamanskom dušom kostiju. *Hugr* (*anima mundi*, *mana*), kao treća komponenta duše u skandinavskoj *pneumatologiji*, korespondira s latinskim konceptima *animus*, *spiritus*, i također može označavati grčki koncept *nous*, kao što *figurira* i (latinski koncept) *mens*.

Fylgja – kako pokazuje Claude Lecouteux, ispisujući registar značenja navedenoga pojma – znači *slijediti* i kao imenica označava i *posteljicu* (*placenta*), upućujući u potpoglavlju *Slučaj benandanata i uloga košuljice* u okviru poglavlja "Dvojnik i vještica" kako neka germanska vjerovanja potvrđuju da je *alter ego* ponekad razumijevan kao *uterus*. U okviru navedenoga poziva se na Ginzburgovo tumačenje da *hamr* – koji pokriva značenje "koža" – u norveškome može značiti *dvojnika* i *košuljicu* (*amnion*, *amnios*), utvrđujući dubinsku povezanost između košuljice (dio fetalne membrane s kojom se neka novorođenčad rađa na glavi) i noćnih letova. Valja pridodati da se u bilješkama poglavlja "Neobičan koncept duše" autor poziva i na članak "Kresnik-krsnik, ein Wesen aus der kroatischen und slovenischen Volksüberlieferung" Maje Bošković-Stulli, koji je objavljen u *Fabuli* 1960. godine.

Svakako bih ovom prigodom istaknula Lecouteuxovo tumačenje vile (s njezinim animalnim atributima i uljepcima) kao animalne *fylgje*, u okviru čega utvrđuje da prema mitemu "oženio se vilom" vila ostvaruje *descensus* kako bi se sjedinila s muškarcem kojega je odabrala za društvo ili da ga *slijedi* (pritom upućuje na etimologiju glagola *fylgja* u značenju *slijediti*). Prema Lecouteuxovoj interpretaciji vila *djeluje* kao psihički *alter ego*, *fylgja* te mitem *nadnaravne žene* interpretira kao manifestaciju ekstatičkoga iskustva, što pokazuje na temelju interpretacije mitema koji su povezani uz svjetove keltske vile i norveške *fylgje*, čime se ostvaruje hijerogamija smrtnoga i psihičkoga dvojnika (*daimôn*, *genius*, *fylgja*).

Riječ je o iznimno zanimljivoj knjizi koja bi se svakako trebala naći na policama onih koji istražuju navedene fenomene *mjenjolika*, čiji prikaz možemo završiti autorovom autointerpretacijskom poveznicom kojom upućuje kako je Carlo Ginzburg razotkrio poveznice između Kelta i šamana, Erwin Rohde i Maurice Halbwachs između Grka i šamana, a njegova knjiga između germanskoga kulturnoga kruga i šamana.

SUZANA MARJANIĆ

Hrvatske usmene priče doista se, na žalost, rijetko objavljuju u prijevodima na strane jezike. Jedina znanstveno priređena zbirka s opširnim znanstvenim uvodom o povijesti istraživanja priča te s iscrpnim bilješkama o svim varijantama objavljenih tekstova je zbirka Maje Bošković-Stulli *Kroatische Volksmärchen*, koja je u vrsnome njemačkome prijevodu u Njemačkoj doživjela dva izdanja (1975. i 1993.); prvo je izdanje rasprodano pa je stoga izdavač izdao i drugo. Ta je zbirka djelomično prevedena i na japanski (Michito Ihtoio, Toshi Ozawa: Sekainominwa, 4, Tokio 1977:351-394 i 16, Tokio 1978:209-378).

Stoga nam je drago što možemo prikazati zbirku priča iz Dalmacije (u koju su uključene i priče iz Istre zbog mora koje dijeli s Dalmacijom), koju je prema hrvatskim izvorima izabrao i preveo na češki Jaroslav Otčenášek, etnolog i kroatist, suradnik u Institutu za etnologiju češke Akademije znanosti.

Příběhy z Dalmácie, ur. Jaroslav Otčenášek, Portál, Prag 2003., 144 str.

Knjiga je očito nastala u prvome redu kao želja da se češkim turistima (a i ostalima) približi i fiktionalna Dalmacija, taj kraj gdje se more dodiruje s visokim gorama, gdje je negdašnji život bio tako težak. Kraj je to, kaže autor u kratkom i popularno pisanom uvodu, gdje se nalaze bogati stari gradovi, poput Dubrovnika, Splita, Trogira, ali i mala mjesta na otocima. Dotiču se i prepleću utjecaji ilirski s rimskima, bizantskima, slavenskima, talijanskima i turskima – i sve se to razotkriva upravo i pričama iz tih krajeva. Kada dolazimo u te krajeve, misli pritom očito u prvome redu na češke turiste, i ne slutimo koliko je bogata i raznolika usmena tradicija, koju nam tek dijelom razotkriva i ova knjiga. Autor je priče razvrstao u nekoliko tematskih skupina ne razdvajajući ih uopće prema žanrovskome određenju, što za ovakav izbor i nije obvezujuće. Tako nalazimo priče o: kraljevima i poznatim povijesnim osobama; o lukavim i domišljatim domaćim junacima; o smiješnim zgodama lokalnih stanovnika; o svećenicima i svecima; o mitskim bićima (mrtvima, orku, macićima, mori, vukodlacima, zmiji čuvarici zakopanog blaga), o čarobnjacima i začaranima te o vragu. Prevladavaju povijesne i mitološke predaje, koje i jesu ponajviše zemljopisno usidrene jer imenuju mjesta i junake, stvarne i imaginarne. Možda upravo stoga autor čitatelje upućuje na slična mitska bića što obitavaju i u češkim pričama, ali i na ona o kojima nikad nisu čuli. U zbirci, naravno, nalazimo i šaljive i svagdanjske priče o lokalnim junacima i zgodama, legende, pa i bajke. U tekstove nekih priča, poglavito povijesnih predaja, kao integralni dijelovi su ubačene autorove bilješke o gradu ili lokalitetu o kojem kazuje priča ili se u njemu odvija (Splitu, Dubrovniku, Trogiru, Cavtatu) te o poznatim povijesnim osobama (Mihi Pracatu, Ruđeru Boškoviću). Premda je time narušena izvorna priča (jer u izvorima nema tih podataka), smatram da takva intervencija može stranca dodatno motivirati i da čita, ali i da otpuče na mjesto događanja. Tako bi ta knjižica osim ljetnoga štiva mogla istodobno biti i vodičem po imaginarnoj Istri i Dalmaciji.

Hrvatski su izvori navedeni na početku knjige. To su prije svega zbirke priča što ih je prikupila i uredila Maja Bošković-Stulli (*Narodne pripovijetke*, 1963., *U kralja od Norina* (sa Zoricom Rajković), *Istarske narodne priče*, 1959., *Drvo nasred svijeta*, 1961., *Šingala-mingala*, 1983.) te zbirka *Hrvatske usmene priče* Vlade Pandžića iz godine 1996. Autoru su očito bile dostupne samo te zbirke hrvatskih priča i šteta je što nije u svoj izbor uključio i novije, upravo iz tih krajeva (prije svega *Žito posred mora. Usmene priče iz Dalmacije* iz 1993. i *Zakopano zlato* 1986. M. Bošković-Stulli).

To je zgodan, šarmantan, nepretenciozan i veseo izbor hrvatskih usmenih priča namijenjen Česima koji dolaze na Jadran i šteta je što i sami nismo napravili takav ili sličan izbor i preveli ga na jezike barem onih turista koji svake godine dolaze na more.

Ljiljana MARKS